Bozkurt Aran[1]
Ticaret Çalışmaları Merkezi Direktörü

DEĞERLENDİRME NOTU

UNCTAD TİCARET VE KALKINMA RAPORUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Jeoekonomik rekabet kalkınma yollarını nasıl değiştiriyor?

GİRİŞ

UNCTAD Trade and Development Report 2026: The Geoeconomics of Development- UNCTAD Ticaret ve kalkınma Raporu 2026: Kalkınmanın Jeoekonomisi", **9 Ekim 2026'da** yayımlanmıştır. "Jeoeconomics" kavramı ekonomik araçların politik amaçlarla kullanılmasını ve güç rekabetinin ekonomik ilişkileri biçimlendirmesini ifade ediyor.

UNCTAD, Birleşmiş Milletler sisteminin ticaret ve kalkınma alanındaki önde gelen organıdır. 1964'te kurulan UNCTAD, üyesi olan 195 devlete uzman analizleri ve teknik yardım sunar, hükümetler arası diyaloğa zemin sağlar. Kuruluş, BM sistemi içinde bir tür bağımsız "düşünce kuruluşu" işlevi de görür. Raporların bulguları üye devletlerin katkıları ile sağlanmakla beraber raporlar tamamen UNCTAD çalışanların profesyonel değerlendirmeleriyle oluşturulur.

UNCTAD Ticaret ve kalkınma Raporu 2026: Kalkınmanın Jeoekonomisi, özellikle ticaretin kalkınma boyutuna ilişkin önemli bulgular içermektedir. Raporda, Küresel ekonominin gerileyeceğine ilişkin uyarı işaretlerine rağmen 2026 yılında özetle;

- Ekonominin dayanıklılık gösterdiği,
- Jeopolitik gerilimlerin, ekonomik parçalanma ve artan finansal risklerin gidişatı sekteye uğratabilecek nitelikte olmasına karşın ticaret gücünü koruduğu,
- Bütünleşmenin devam ettiği ve
- Finansal piyasaların canlı kaldığı belirtilmektedir.

[1] https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1257

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

UNCTAD'ın raporu uluslararası basında da yer bulmuştur. Reuters, küresel ticaretin 2026'da %4 büyüyeceği öngörüsünü raporun ana bulgusu olarak öne çıkarmıştır. Haberde, Küresel Güney'in yükselen ekonomilerinin bölgesel ve sektörel bütünleşmesinin temelini oluşturduğu belirtilmiştir.[2] Gelişmekte olan ülkelerde ise yeni teknolojik ve politik engeller nedeniyle ekonomik büyüme hızının 2026'da %4'e gerileyeceği aktarılmıştır. Haberde ayrıca Asya ekonomilerinin çoğunun dikkate değer bir dayanıklılık ve dinamik bir büyüme sergilediği ifade edilmiştir. Yapay zekânın, küresel ticaretteki dinamizmin temel itici güçlerinden biri olduğu, ancak kazanımların belirli kesimlerde yoğunlaştığı da vurgulanmıştır.

Raporun sunumunu yapan UNCTAD Genel Sekreter Vekili Pedro Manuel Moreno;

- Küresel ekonominin, 2026 yılındaki baskıları **beklenenden daha fazla dayanıklılık** göstererek atlattığını,
- Ortadoğu'daki çatışmanın sonucunda Hürmüz Boğazı'nda kesintiye uğrayan transit trafiğin petrol fiyatlarını varil başına 100 dolar civarına çıkardığını ve **enflasyonu yeniden yükselttiğini,**
- 2025 yılında 35 trilyon dolarlık rekor seviyeye ulaşan ***küresel ticaretin 2026* yılında yaklaşık %4 oranında** büyüme yolunda ilerlediğini,
- Bu dayanıklılığın, giderek genişleyen bir uçurumu gizlediğini; nitekim ***küresel büyümenin %2,6'ya gerilediğini*** ve
- **Küresel Güney'in, gelişmiş ekonomileri yakalayamayacak** duruma geldiğini belirtmiştir.

RAPORIN BULGULARI

2026 yılında küresel ekonomi, kendisine ilişkin uyarı işaretlerine rağmen dayanıklılık göstermiştir. Jeopolitik gerilimlerin, ekonomik parçalanma ve artan finansal risklerin her biri bu gidişatı sekteye uğratabilecek nitelikte olsa da **ticaret gücünü korumuş, bütünleşme devam etmiş ve finansal piyasalar canlı kalmıştır.** Üç eğilimin ele alındığı raporda bunların yarattığı çelişki de ortaya konulmaktadır.

- İlk olarak, yüksek jeopolitik ortamın yarattığı politik belirsizliğe rağmen **küresel ticaretin güçlü seyrini sürdürdüğü;** 2025 yılında 35 trilyon dolarla tarihî zirveye ulaşan ticaretin 2026 yılında sabit fiyatlarla yaklaşık %4 doğrultusunda ilerlemeye devam ettiği,
- İkinci olarak, parçalanmaya ilişkin uyarılar sürerken küresel bütünleşme, **yeni ticaret kanalları ve üretim ağları etrafında şekillenen sürecin,** birçok gelişmekte olan ülke ve bölge için yeni güçlüklerin yanı sıra fırsatlar da yarattığı,
- Üçüncü olarak, finansal sistemin yoğunlaşan jeoekonomik gerilimlere rağmen yükselen piyasaların ve yapay zekâ yatırımlarının desteğiyle bugüne kadar dayanıklılığını koruduğu, ancak **istikrarsızlık risklerinin arttığı** belirtilmektedir.

[2] https://www.reuters.com/world/asia-pacific/world-economic-growth-slow-26-2026-un-trade-body-says-2026-10-09/

Rapor, sorunları, küresel jeoekonominin yükselişi çerçevesinde ele almaktadır. Bu yeni ortamda devlet yönetiminin, **kapsamı giderek genişleyen "yeni sanayi politikası"** çerçevesinde finans, ticaret ve teknoloji araçlarını da kullanmaya başladığı ifade edilmektedir**. Küresel büyümenin, 2025 yılındaki %2,9 düzeyinden 2026 yılında yüzde %2,6'ya gerilemesine karşılık 2027 yılında %2,7 olarak gerçekleşmesi** öngörülmektedir. Enflasyonist baskılar, daha sıkı para politikası ve yükselen borçlanma maliyetleri; özel tüketimi kısıtlamanın yanında yatırımlar ve ticaret üzerinde de baskı oluşturmaktadır. Bununla birlikte ticaretin, yapay zekâ alanındaki hızlı büyümeden kaynaklanan ivmesini koruduğu görülmektedir.

Enerji şoku, enerji bağımlılığının makroekonomik maliyetini açıkça ortaya koymuştur. Enflasyon üzerindeki etkileri bakımından mevcut şokun, 2022 yılından farklı olarak, finansal istikrar risklerinin arttığı bir ortamda patlak verdiği ifade edilmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde büyümenin iki farklı çizgide ilerlediği belirtilmektedir. Az sayıdaki ülke, büyüme oranlarıyla küresel büyümeye öncülük ederken bunların arasında Hindistan 2026'da %7,3'lük oran ile en hızlı büyüyen ekonomi konumuna ulaşmıştır. İthalata bağımlı ekonomilerin ise şokları, sınırlı mali hareket alanı ve artan borç maliyetleri ile karşılamak zorunda kaldıkları belirtilmektedir.

SON SÖZ

Küresel ekonomi dayanıklılık gösterse de büyümenin yavaşladığı ortaya çıkıyor. UNCTAD, **küresel büyümenin 2025'teki %2,9'dan 2026'da %2,6'ya, gelişmekte olan ekonomilerin büyümesinin ise %4,7'den %4'e gerilemesini** bekliyor. Mal ve hizmet ticaretinin aynı yıl reel olarak yaklaşık **%4 büyümesi** öngörülüyor. Ticaretteki canlılık, ülkeler arasında dengeli bir büyüme sağlamıyor.

Küreselleşmenin devam etmesine karşılık; ticaret ilişkilerinin jeoekonomik tercihler doğrultusunda yeniden şekillendiği ifade ediliyor. Ülkelerin, ticareti, yatırımları ve teknolojiyi ulusal güvenlik ve stratejik güç açısından ele almaya başladığı belirtiliyor. Ayrıca ülkelerin, gümrük tarifeleri, yatırım kuralları ve teknoloji kontrolleri düzenlerken, tedarik zincirlerini güvenceye almayı ve yerli üretim kapasitesi oluşturmayı amaçladığı belirtiliyor. Ticaret ve üretim bağlantıları yeni güzergâhlara yönelirken, bu ağların dışında kalan ülkelerin dezavantajları büyüyor.

Pazara erişim daha seçici ve maliyetli hale geliyor**.** Rapora göre, imalat ürünlerinde küresel **ortalama gümrük vergisinin 2024'te %1,9'dan 2025'te %4,7'ye yükselmesinin yanında teknik düzenlemeler, sağlık ve güvenlik koşulları ile çevresel gereklilikler de ihracatçıların yükünü artırıyor.** Standartları karşılamak kadar, uygunluğu belgelendirebilmek de pazara giriş açısından belirleyici oluyor.

Yapay zekâ küresel ticareti desteklemekle beraber; sağladığı kazançlar **dar bir çevrede yoğunlaşıyor.** Çipler, sunucular ve veri altyapısına yönelik talep önemli bir büyüme kaynağı ancak gerekli teknoloji, az sayıda ülkenin elinde bulunuyor. Birçok gelişmekte olan ülke, hammadde sağlayıp teknoloji satın alırken yaratılan değerden sınırlı pay alma riskiyle karşı karşıya kalıyor.

Geleneksel kalkınma yolları zorlaşıyor. Sanayileşme, ihracat yoluyla teknolojik ilerleme ve **küresel değer zincirlerine katılma imkânları jeoekonomik rekabetten etkileniyor**. Yarı iletkenler, enerji dönüşümü teknolojileri ve yapay zekâ altyapısı gibi stratejik sektörlerdeki yeni

tesis yatırımlarının yaklaşık %70'i gelişmiş ekonomilere yöneliyor. Gelişmekte olan ülkeler, stratejik sektörler arasında yalnızca kritik minerallerde öne çıkıyor.

Enerji ve finansman baskıları kalkınma imkânlarını daraltıyor**.** Orta Doğu'daki çatışmanın yarattığı enerji şoku, özellikle enerji ithalatına bağımlı gelişmekte olan ekonomileri etkiliyor. **Artan borçlanma maliyetlerine ve sermaye hareketlerindeki oynaklığına ilaveten, resmî kalkınma yardımlarının yaklaşık %7 azalması** bekleniyor.

Bölgesel iş birliği, yeni kalkınma imkânları oluşturuyor**.** Küresel Güney'in yükselen ekonomileri; ticaret, ödeme sistemleri, teknoloji ve sanayi alanlarında bölgesel bütünleşmenin merkezleri haline geliyor. Rapor, bu iş birliğinin tek tek ülkelerin ulusal politikalarla sağlayamayacağı ölçek ve kapasiteyi oluşturabileceğini belirtiyor.